

THEORETICAL PREREQUISITES AND APPLIED ASPECTS OF THE CREATION OF A SINGLE QUALIFICATION AND DISCIPLINARY BODY IN THE FIELD OF FORENSIC EXPERT ACTIVITY IN UKRAINE

Nataliia MARTYNYENKO

Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine

Abstract

This article is a contribution to the research of one of the priority directions of the development of forensic expert activity – the creation of an effective system of training and certification of forensic experts in Ukraine. The study examines the organizational principles, structure, and tasks of departmental expert qualification commissions under ministries and other central bodies of executive power, the scope of which includes state specialized institutions that carry out forensic expert activities. Departmental normative legal acts regulating the formation of expert and qualification commissions are analyzed. The article substantiates the need for the creation of a single qualification and disciplinary body, which would contribute to the provision of uniform approaches to determining the qualification suitability and bringing to disciplinary responsibility judicial experts working in state specialized institutions, their territorial branches, expert institutions of communal ownership, as well as judicial experts, who are not employees of the specified institutions. Emphasis is placed on the need to develop a normative legal act that would establish uniform qualification and disciplinary rules. The need to create a self-regulatory institution in the field of judicial expert activity, which would develop and present a strategic vision of the development of the field of expert provision of justice, was emphasized.

Keywords

Expert qualification commissions; Self-government of forensic experts; Training of forensic experts; Qualification of forensic experts; Forensic expert activity; Public administration in the field of forensic expert activity.

Received 3 June 2024; accepted 29 July 2024

1. Introduction

One of the seventeen goals of sustainable development, which were approved by the Resolution of the General Assembly of the United Nations Organization of September 25, 2015 No. 70/1 “Transforming our world: agenda for sustainable development until 2030” (hereinafter – the resolution), namely the sixteenth, specified – “promoting the building of a peaceful and inclusive society for sustainable development, ensuring access to justice for all and creating effective, accountable and inclusive institutions at all levels” [1].

Ensuring equal access to justice based on respect for human rights is important for achieving other sustainable development goals. This is stated in paragraph 35 of the resolution: “Sustainable development cannot be ensured without peace and security, and without sustainable development, peace and security will be under threat. The new agenda recognizes the need to build a peaceful, just and inclusive society with equal access to justice and based on respect for human rights (including the right to development), real rule of law and good governance at all levels, as well as transparent, effective and accountable institutions” [1].

Each of the resolution goals involves a number of tasks. Pursuant to the sixteenth goal, the rule of law should be promoted at the national and international levels and equal access to justice for all; significantly reduce the scale of corruption and bribery in all their forms; create effective, accountable and transparent institutions at all levels; ensure responsible, inclusive, participatory decision-making at all levels; ensure public access to information and protect fundamental freedoms in accordance with national legislation and international agreements; promote and enforce non-discriminatory laws and policies on sustainable development, etc. [1].

In the decree of the President of Ukraine “On the goals of sustainable development of Ukraine for the period until 2030” in the list of goals for the sustainable development of Ukraine for the period until 2030, which are guidelines for the development of projects of forecasting and program documents, projects of regulatory and legal acts in order to ensure the balance of economic, social and environmental dimensions of sustainable development of Ukraine, the following is indicated: “promoting the building of a peaceful and open society in the interests of sustainable development, ensuring access to justice for all and creating effective, accountable and participatory institutions at all levels” [2]. The decree of the President of Ukraine “On urgent measures to carry out reforms and strengthen the state” set the Cabinet of Ministers of Ukraine the task of taking measures to develop and introduce changes to legislative acts on “creating a system of judicial self-government experts” as one of the issues in the spheres of legal policy, ensuring the rights and freedoms of human and citizen [3].

In order to create a system of self-governance of forensic experts, the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On amendments to certain resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding consultative and advisory bodies” [4] amended the Regulations on the Coordinating Council on forensic examination issues under the Ministry of Justice of Ukraine [5] and in the Procedure for certification and state registration of forensic examination methods [5].

In addition, by orders of the Ministry of Justice of Ukraine (hereinafter – MJ of Ukraine) dated February 3, 2020 No. 337/5 [6], dated April 28, 2020 No. 1540/5 [7], amendments were made to the Regulation on expert qualification commissions and attestation of judicial experts [8]. These changes became the subject of legal proceedings.

By adopting a resolution on October 26, 2022 in case No. 640/13090/20, the Supreme Court was guided by the fact that the issues, raised by the

contested norms of the orders of the Ministry of Justice of Ukraine, relate to the determination of the legal status of experts who are not employees of state specialized institutions and public organizations of such experts, which, in the opinion of the panel of judges, should be determined by law [9].

The Supreme Court drew attention to the fact that from the analysis of the content of the Law of Ukraine “On forensic examination” [10], it follows that in its current version, clear state control is introduced in the field of forensic examination. The norms of this Law do not provide for any forms of self-organization (self-governance) of experts (including those who are not employees of state specialized institutions) who would be empowered in the field of organizing forensic expert activity, which includes, in particular, the issue of the formation of the CEQC. Pursuant to the content of Article 17 of the Law [10], the issue of the formation of the CEQC belongs to the powers of the Ministry of Justice of Ukraine, which is entrusted with the organization of providing forensic expert activity. The provisions of the Law [10] establish as a mandatory condition for the formation of the CEQC the presence of experienced specialists and scientists in its composition who have the qualification of a forensic expert and experience of practical work in a specialty of at least five years, as well as a specialist in procedural issues of forensic examination (part the second part of Article 17 of Law No. 4038-XII). At the same time, this norm does not provide a clear procedure for selecting members of this commission.

The purpose of the article is to analyze the organizational principles, structure, and tasks of departmental expert qualification commissions under ministries and other central bodies of the executive power, the scope of which includes state specialized institutions that carry out forensic expert activity, and to provide proposals for the formation of a single qualification and disciplinary body in the field of forensic expert activity.

Methods of theoretical analysis and synthesis were used to study the content of legal norms and concepts, contained in normative legal acts. Some questions required the use of the system analysis method. With the help of the comparative legal method, the departmental normative legal acts defining the organizational principles, structure, tasks and procedure of activity of expert and qualification commissions were investigated.

The formal and legal analysis of the norms of the legislation of Ukraine regarding the creation of expert qualification commissions made it possible to identify shortcomings inherent in legal acts and to provide proposals for improving legal regulation (in particular,

regarding the expediency of creating a single qualification and disciplinary body in the field of judicial expert activity). The solution of research tasks was also facilitated by special methods of cognition: formal-logical, functional, etc.

Recently, scientists and practitioners have been constantly raising the question of the insufficient effectiveness of forensic expert support for law enforcement and judicial proceedings. Separate issues of the procedure for training and certification of court experts were studied by the following scientists: Mulyk characterized the activities of the Central Expert Qualification Commission [11]; Kisil, Hutsul and Yaroshovets highlighted some problematic issues that arise during the training of experts in the institutions of the Ministry of Justice of Ukraine [12]; Alekseychuk and Starodubov paid attention to the problems of quality training of forensic experts [13]; Magni and Pitts highlighted the issue of training of forensic medical experts [14]; Sanchez, Peyron, Colomb, Martrille and Baccino analyzed the practical and theoretical training of forensic experts in France [15]; Morgan indicated the reasons that lead to errors in experts' conclusions are highlighted and, among other things, the insufficient scientific basis and deficiencies in training and management [16]; Olckers and Hammatt raised the issue of training young forensic experts, their registration and joining professional organizations as practicing forensic experts [17].

Despite the considerable number of publications on the modern organization of training and confirmation of the qualifications of forensic experts, certain issues require further research. In particular, the problems of creating a single institution – a qualification and disciplinary body, which would contribute to ensuring uniform approaches to determining qualification suitability and bringing to disciplinary responsibility judicial experts working in state specialized institutions, their territorial branches, expert institutions of communal ownership, as well as forensic experts who are not employees of the specified institutions, remain urgent.

2. Research and results

One of the priority directions for the development of forensic expert activity is to increase the potential of personnel and create an effective system of training forensic experts. In accordance with the Law of Ukraine “On forensic examination”, expert qualification commissions are created at ministries and other central bodies of the executive power to assign and revoke the qualification of a forensic expert and qualification

classes, to the sphere of management of which belong state specialized institutions that carry out forensic expert activity [10]. In addition, it is stipulated, that the composition of expert and qualification commissions includes the most experienced specialists and scientists who have the qualification of a forensic expert and experience of practical work in a specialty of at least five years. Among them, there should be at least two specialists of the expert specialty and class, from which the commission conducts certification, assigns the qualification of a forensic expert or a qualification class, as well as a specialist in procedural issues of forensic examination [10].

The regulation on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and the certification of judicial experts defines: organizational principles, tasks and procedure of activity of the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine (hereinafter – CEQC); procedure for training and internship of specialists who intend to obtain or confirm the qualification of a forensic expert; the procedure for carrying out attestation for the purpose of assigning and confirming the qualification of a forensic expert in the CEQC; the procedure for issuing a certificate of qualification of a forensic expert, its duplicate, reissuance and cancellation of a certificate of qualification of a forensic expert; procedure for temporary suspension of forensic expert activity and its renewal; procedure for consideration of issues of disciplinary responsibility of judicial experts [8].

CEQC is a collegial body operating under the MJ of Ukraine and consists of qualification and disciplinary chambers (Fig. 1).

As a result of the decision of the Supreme Court dated October 26, 2022 in case No. 640/13090/20, the order of the Ministry of Justice of Ukraine dated February 2, 2023 No. 451/5 “On approval of amendments to certain regulatory legal acts on forensic expert activity” [18], changes were made to the Regulation on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and the certification of judicial experts regarding the allocation of tasks, approval and formation of permanent and rotating composition of the Chambers of the CEQC.

The Qualification Chamber of the CEQC performs the following tasks: resolving issues regarding the training of employees of scientific research institutions of forensic examination (hereinafter – SRIFE), specialists who are not employees of state specialized institutions and who intend to obtain (confirm) the qualification of a forensic expert; conducting attestation in order to determine the level of professional

training of SRIFE employees, specialists who are not employees of state specialized institutions and who intend to obtain or confirm the qualification of a forensic expert; consideration of the issue of extending the term of validity, reissuing the certificate of qualification of a forensic expert; consideration of the issue of assigning the qualification class of forensic expert to the employees of SRIFE.

The Disciplinary Chamber performs the following tasks: consideration of issues related to the annulment of the certificate of qualification of a forensic expert; consideration of issues regarding the disciplinary responsibility of judicial experts.

The composition of the chambers of the CEQC is formed from permanent and rotating members. The permanent composition of each of the chambers is formed from the number of specialists in procedural matters of forensic examination of the Ministry of Justice of Ukraine and the National State Council of Ukraine. The number of permanent members of the chamber cannot be less than five people.

The rotating composition is approved by the chairman of the CEQC, is common to both chambers and is formed from among the most experienced experts of the National State Council of Ukraine and certified forensic experts who are not employees of state specialized institutions and have at least five years of practical experience as a forensic expert.

SRIFE specialists are included in the rotating composition of CEQC chambers at the proposal of SRIFE. In order to include certified forensic experts who are

not employees of state specialized institutions in the rotating staff, the website of the Ministry of Justice of Ukraine publishes an announcement about the formation of the rotating staff of the CEQC, which contains the requirements for members, the address for submitting proposals and the deadline for their submission. Certified forensic experts who are not employees of state specialized institutions, who have submitted a proposal for their inclusion in the rotating composition of CEQC chambers and meet the requirements, established by law, are included in the rotating composition.

In the fifth paragraph of the second section of the regulation on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and the certification of forensic experts, it is provided that “In the case of certification for the purpose of assigning (confirming) the qualification of a forensic expert in an expert specialty, for which there are no certified forensic experts, whether from the new expert specialty, experienced specialists of the relevant field of knowledge of scientific institutions, institutions of higher education, state bodies and institutions, who have experience of practical work in the specialty for at least five years (with their consent) are included in the rotating composition of the CEQC chambers”. But nothing is specified regarding the conditions, terms, method, etc. of their involvement in the rotating composition of the CEQC chambers. It should be noted right away, that Article 17 of the Law of Ukraine “On forensic examination” [10] specifies the requirement

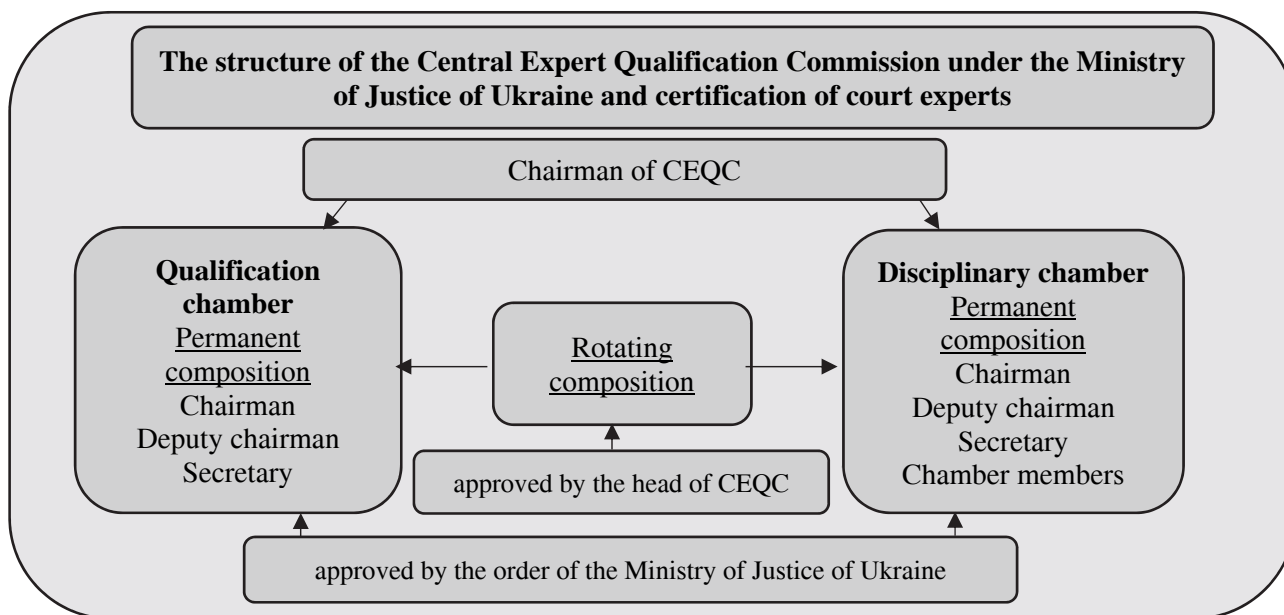

Fig. 1. Structure of the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and certification of court experts (compiled by the author on the basis of regulation [8]).

for the inclusion of only the most experienced specialists and scientists who have at least five years of practical work experience in their specialty as well as the qualification of a forensic expert in expert qualification commissions.

It should also be noted, that despite numerous changes, the regulations on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and the certification of forensic experts have shortcomings and do not take into account the essential norms of the Law of Ukraine “On forensic examination”. The term of office of the permanent and rotating members of the chambers of the CEQC is not specified. The deadline for publicizing the formation of the rotating composition of the chambers of the CEQC is not specified. The section of the website of the Ministry of Justice of Ukraine, where the announcement about the formation of the rotating composition of the CEQC chambers is posted, is not specified. In the regulation on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and the certification of judicial experts, nothing is stated regarding the publication of information about the personal composition of the permanent and rotating staff of the CEQC chambers on the website of the MJ of Ukraine. It is not defined how the chairman of the CEQC and the deputy, secretary of the chambers of the CEQC are elected (appointed). Nothing is indicated regarding the publication of the list of candidates for inclusion in the rotating composition of the CEQC chambers.

The law of Ukraine “On forensic examination” establishes that the assignment and deprivation of the qualification of a forensic expert and qualification classes to forensic medical and forensic

psychiatric experts are carried out in accordance with the procedure, established by the Ministry of Health of Ukraine [10].

The order of the Ministry of Health of Ukraine “On the approval of normative legal acts regarding attestation and assignment of the qualification of a forensic expert and qualification classes to forensic medical experts and deprivation of the qualification of a forensic expert and qualification classes of forensic medical experts in order to properly organize work on the attestation of employees of institutions, in which forensic medical examinations are conducted” approved:

- Regulations on expert qualification commissions of institutions that conduct forensic medical examinations;
- The procedure for conducting attestation of employees of institutions where forensic medical examinations are conducted, for assigning (confirming) the qualification of a forensic expert;
- The procedure for depriving employees of institutions where forensic medical examinations are conducted of the qualification of a forensic expert and qualification classes;
- The procedure for assigning qualification classes of forensic medical experts to employees of institutions where forensic medical examinations are conducted [19].

The regulation on Expert Qualification Commissions of institutions, in which forensic medical examinations are conducted defines the organizational principles, tasks and procedure of activity of expert qualification commissions (hereinafter – EQC) operating at institutions, in which forensic medical examinations are conducted [19]. The personnel composition of the EQC is approved by the order of the institution

Fig. 2. Structure of expert qualification commissions of institutions that conduct forensic medical examinations (compiled by the author on the basis of regulation [19]).

(Fig. 2). The EQC consists of specialists and/or researchers who have the qualification of a forensic expert and have at least five years of practical experience in their specialty. Among them should be a specialist in procedural issues of forensic examination.

At least two specialists from the expert specialty (qualification class), in which the EQC carries out attestation for the purpose of assigning (confirmation) the qualification of a forensic expert and/or assigning (confirmation) the qualification class of a forensic medical expert, are invited to participate in the meeting of the EQC, or consider issues regarding deprivation of the qualification of a forensic expert and qualification classes of forensic medical experts.

Regulations [19] do not specify the term of office of members of the EQC. It is not defined how the chairman, deputy, secretary is elected.

Attention should be paid to part 2, clause 7 of the regulation [19], which states that “in the case of consideration of the issue of assigning (confirmation) the qualification of a forensic expert and/or assigning (confirmation) the qualification class of a forensic medical expert, or the issue of deprivation of the qualification of a forensic expert and qualification classes of forensic medical experts in an expert specialty, for which there are not enough specialists in the institution, experts from other institutions and/or scientific workers who have the qualification of a forensic expert in the relevant expert specialty (with consent) may be involved in the composition of the EQC.” The mandatory condition, specified in Art. 17 of the Law of Ukraine “On forensic examination” [10], regarding the presence of practical experience in a specialty of at least five years, is not observed, the conditions, terms, method, etc. of their involvement in the EQC are not specified.

The procedure for attestation and assignment of the qualification of a forensic expert and qualification classes to forensic psychiatric experts and deprivation of the qualification of a forensic expert and qualification classes of forensic psychiatric experts provides that the attestation of a doctor – forensic psychiatric expert for the purpose of assigning (confirming) the qualification of a forensic expert and/or qualification class is conducted by the expert qualification commission of the Ministry of Health of Ukraine (hereinafter – EQC of the MH) [20].

The personnel composition of the EQC of the MH is approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine (Fig. 3). The EQC consists of specialists and scientists who have the qualification of a forensic psychiatric expert and have at least five years of practical experience in their specialty. Among them should be a specialist in procedural issues of forensic examination.

The order does not specify the number of the EQC of the Ministry of Health, the term of office of its members. It is not defined how the chairman, deputy, secretary is elected (appointed).

The regulations on the Expert Qualification Commission of the Ministry of Internal Affairs and the procedure for the attestation of judicial experts of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs were approved by the order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated September 21, 2020 [21]. This regulation, among other things, defines the tasks, organization and functioning of the Expert Qualification Commission of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (hereinafter – EQC of the MIA).

Organizational, material-technical, financial, scientific-methodical and informational support for the activities of the EQC of the MIA is carried out by the

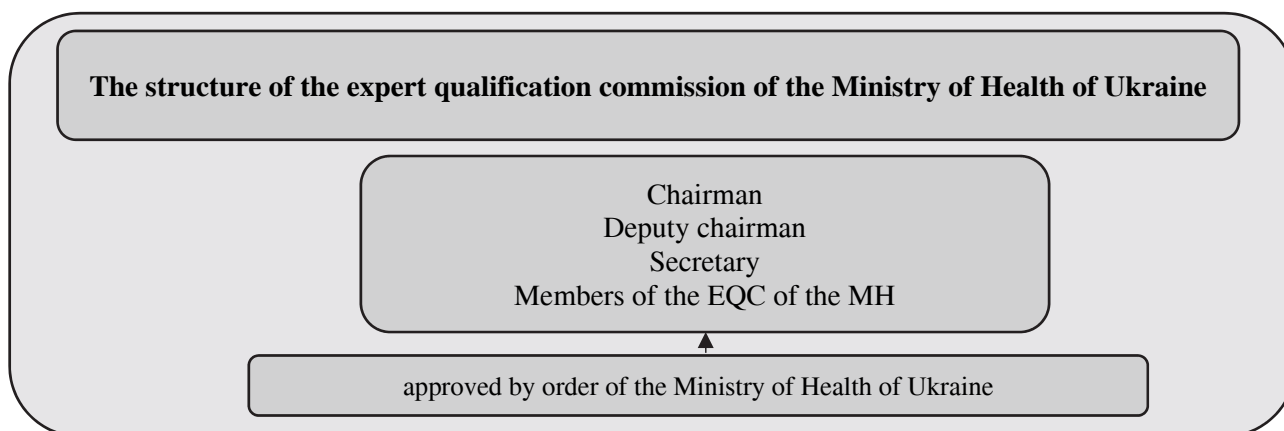

Fig. 3. Structure of the expert qualification commission of the Ministry of Health of Ukraine (compiled by the author on the basis of the procedure [20]).

State Scientific Research Forensic Expert Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (hereinafter – SSRFEC of the MIA). Meetings of the EQC of the Ministry of Internal Affairs are held on the basis of the SSRFEC of the MIA or territorial subdivisions of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs – Scientific Research Forensic Expert Centers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (hereinafter – SRFEC of the MIA).

The composition of the EQC of the Ministry of Internal Affairs consists of permanent and rotating members of the commission who participate in the meetings (Fig. 4). According to clause 8 of chapter 1 of section II of the regulation on the Expert Qualification Commission of the MIA and the procedure for attestation of judicial experts of the Expert Service of the MIA “the chairman of the EQC of the MIA is the head of the Expert Service of the MIA – the director of the SSRFEC of the MIA, the first deputy or deputies of the director of the SSRFEC of the MIA are appointed as the deputy chairmen of the EQC of the MIA” [21]. The mandatory condition, specified in part 2 of Art. 17 of the Law of Ukraine “On forensic examination” [10], regarding the presence of practical experience in a specialty of at least five years and the qualification of a forensic expert, is not indicated.

The rotating composition is approved by the chairman of the EQC of the MIA. According to clause 9 of chapter 1 of section II of the regulation on the Expert Qualification Commission of the MIA and the procedure for conducting the attestation of forensic experts

of the Expert Service of the MIA “the rotating staff includes forensic experts who have the qualification of a forensic expert and experience of practical work in the relevant expert specialty for at least 5 years, as well as experienced specialists and scientists of state bodies, scientific research institutions, state specialized forensic expert institutions, educational institutions, enterprises, organizations (with their consent) and a representative of the elected body of the primary trade union organization can also be included if necessary” [21]. The conditions, terms, method, etc., of their involvement in the rotating composition of the EQC of the MIA are not specified. Nothing is specified regarding the announcement of the involvement of experienced specialists and scientists of state bodies, scientific research institutions, state specialized forensic expert institutions, educational institutions, enterprises, organizations in the rotating composition of the EQC of the MIA: requirements, deadline, place of information disclosure, the address for submitting documents and the deadline for their submission, etc. Again, the requirement, specified in Article 17 of the Law of Ukraine “On forensic examination”, regarding the inclusion of only the most experienced specialists and scientists who have the qualification of a forensic expert and at least five years of practical experience in the specialty as a member of expert qualification commissions is not taken into account. The regulations do not specify the number of the EQC of the MIA, the term of office of its members.

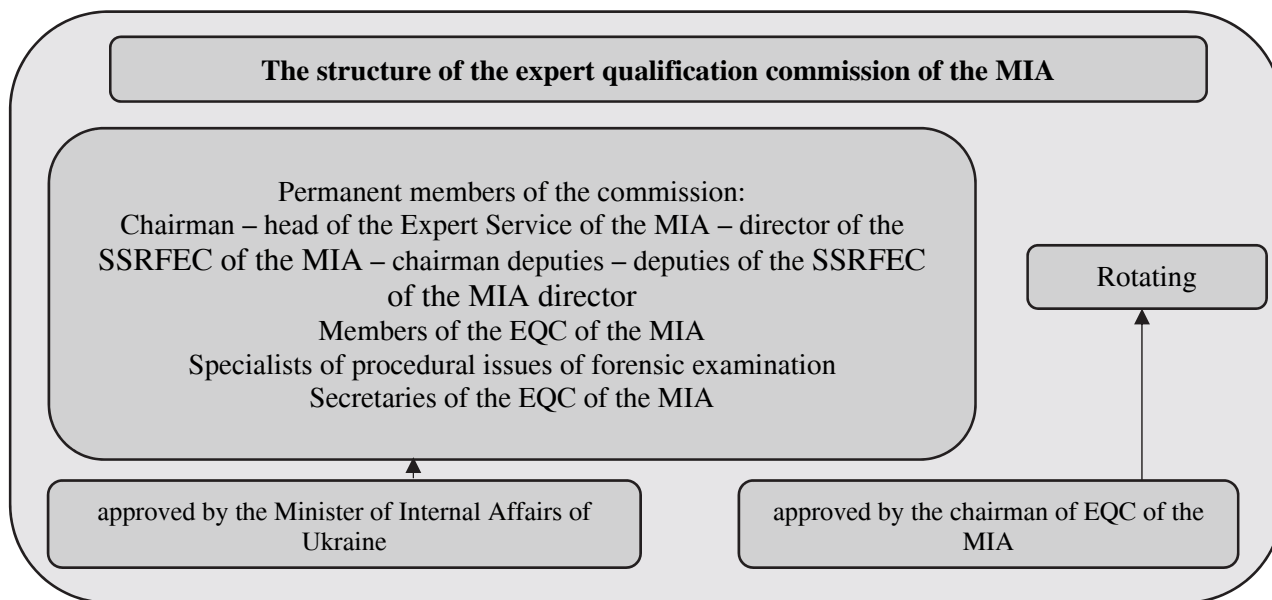

Fig. 4. Structure of the Expert Qualification Commission of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (compiled by the author on the basis of regulation [21]).

The tasks and procedure of the Expert Qualification Commission of the Security Service of Ukraine (hereinafter – EQC of the SSU) are determined by the regulation on the expert qualification commission of the Security Service of Ukraine and the certification of judicial experts [22]. The composition of the EQC of the SSU consists of permanent and rotating members (Fig. 5).

The chairman of the EQC is appointed by the director of the ISTE of the SSU. The deputy chairman of the ISTE of the SSU (according to functional division) and the chairman of the Center for Forensic and Special Examinations of the ISTE of the SSU [22] are appointed as deputy chairmen of the EQC. It should be noted right away, that the provisions of the Law [10] establish the presence in the composition of experienced specialists and scientists who have the qualification of a forensic expert and experience of practical work in a specialty of at least five years as a mandatory condition for the formation of expert qualification commissions.

Clause 2.5 of section 2 of the regulation on the Expert Qualification Commission of the Security Service of Ukraine and the attestation of forensic experts states that the composition of the members of the commission is formed from the leading expert units, the most experienced specialists who have the qualification of a forensic expert and the experience of scientific or practical work in an expert specialty less than 5 years, specialists in forensic examination, expertology, criminology, criminal procedural issues and scientific and

pedagogical staff of the National Academy of Security Service of Ukraine [22].

The rotating composition is approved by the chairman of the EQC of the SSU. The rotating staff of the EQC of the SSU includes the most experienced specialists who have the qualification of a forensic expert and have at least five years of practical experience in their specialty. Clause 2.7 of section 2 of the regulations on the Expert Qualification Commission of the Security Service of Ukraine and the attestation of forensic experts states that, if necessary, experts from other state specialized institutions that carry out forensic expert activities, experts in the relevant field of scientific research institutions, educational institutions, state bodies, enterprises and organizations may be included (with their consent) [22]. But nothing is specified regarding the conditions, terms, method, etc. of their involvement in the rotating composition of the EQC of the SSU. The regulations on the Expert Qualification Commission of the Security Service of Ukraine and the attestation of judicial experts do not specify the number of the EQC of the SSU and the term of office of its members.

The regulation on the Expert Qualification Commission and the certification of forensic experts of the State Border Service of Ukraine was approved by the order of the Administration of the State Border Service dated November 23, 2010. The Expert Qualification Commission of the State Border Service of Ukraine (hereinafter – EQC of the SBSU) operates under the Administration of the State Border Service of Ukraine.

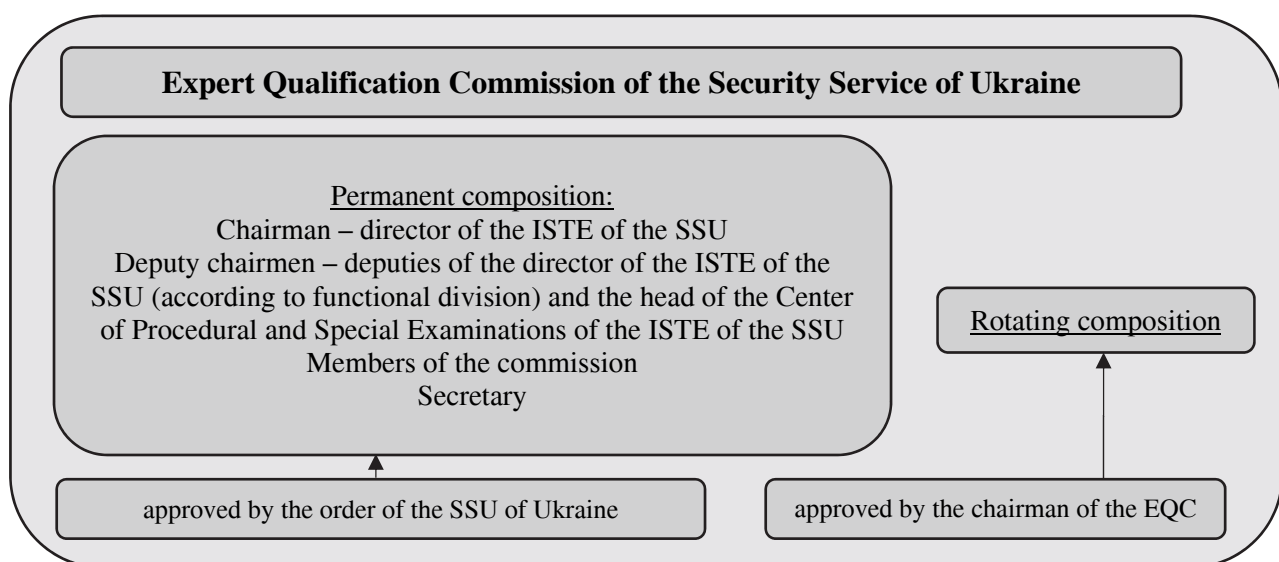

Fig. 5. Structure of the Expert Qualification Commission of the Security Service of Ukraine (compiled by the author on the basis of regulation [22]).

The composition of the EQC of the SBSU consists of permanent and rotating members (Fig. 6).

The rotating staff of the EQC of the State Border Service of Ukraine includes the most experienced experts of the Main Expert Forensic Center of the State Border Service of Ukraine (hereinafter – Main Center), who have the qualification of a forensic expert and have at least five years of practical experience in their specialty. At least two specialists are invited to participate in the meeting of the EQC of the SBSU of Ukraine from the expert specialty, in which the EQC of the SBSU of Ukraine carries out attestation for the purpose of assigning (confirming) the qualification of a forensic expert or considers the issue of bringing to disciplinary responsibility. In the event that the Main Center does not have the required number of such specialists, specialists from other state specialized institutions carrying out forensic expert activities may be involved in the work of the EQC of the SBSU (with their consent) [23]. However, nothing is specified regarding the conditions, terms, method, etc. of involving specialists in the work of the EQC of the SBSU. The requirement of part 2 of Article 17 of the Law of Ukraine “On forensic examination” [10] about the inclusion of only the most experienced specialists and scientists who have the qualification of a forensic expert and at least five years of practical work experience in their specialty as members of the expert qualification commissions is not taken into account, the number of EQC of the SBSU is not specified.

The current Law of Ukraine “On forensic examination”, adopted back in 1994, does not properly regulate social relations in the field of expert provision of justice, most of its provisions require a significant update, the establishment of new approaches in forensic

expert activity, which is determined by international experience, the practice of conducting forensic examinations and activities of forensic institutions [24]. It is necessary to lay the foundations of a complex, systematic approach to the creation of a single concept of public administration in the field of forensic expert activity, taking into account a number of modern heterogeneous directions of its development [25]. The needs, interests and experiences of women and men should become an integral part of the process of developing, implementing, monitoring and evaluating policies and activities in the field of forensic science, in order to ensure that women and men benefit equally and to protect their rights to equality and non-discrimination [26].

It is appropriate to pay attention to the report on Great Britain “Forensic examination and the criminal justice system: a plan for changes”, which touches on many issues regarding the organization of forensic examination and contains valuable practical recommendations that are also relevant for Ukraine. In particular, there is a lack of sufficient cooperation and leadership between the Ministry of Justice and the Ministry of Internal Affairs and the need to create a single council on forensic examination, which would be responsible for the coordination of forensic examination and strategic development in England and Wales [27].

3. Discussion and conclusions

Today, the following expert qualification commissions operate in Ukraine:

- Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine;

Fig. 6. Structure of the Expert Qualification Commission of the State Border Service of Ukraine (compiled by the author on the basis of regulation [23]).

- Expert qualification commissions of institutions that conduct forensic medical examinations;
- Expert Qualification Commission of the Ministry of Health of Ukraine;
- Expert Qualification Commission of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine;
- Expert Qualification Commission of the Security Service of Ukraine;
- Expert Qualification Commission of the State Border Service of Ukraine.

Departmental acts of the Ministry of Justice of Ukraine, the Ministry of Health of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Security Service of Ukraine, and the State Border Guard Service of Ukraine define the organizational principles, structure, tasks, and procedure of expert qualification commissions. The tasks of departmental expert qualification commissions are reduced to resolving issues of qualification assessment and disciplinary responsibility of judicial experts working in state specialized institutions, their territorial branches, expert institutions of communal ownership, as well as judicial experts who are not employees of the specified institutions. But the issues of formation of expert qualification commissions, determination of their organizational principles, access to the profession of forensic expert, etc. are regulated differently in departmental legal acts. In a number of cases, there is no requirement to include only the most experienced specialists and scientists who have the qualification of a forensic expert and at least five years of practical work experience in the specialty as a member of the expert qualification commissions. The number of expert qualification commissions and the terms of office of its members are not specified. It is not defined how the chairman, deputy, secretary is elected (appointed). Attention should also be paid to the lack of uniform terminology and the inconsistency of some provisions of departmental regulatory legal acts with the requirements of the Law of Ukraine “On forensic examination”.

It is expedient to create a single institution – a qualification and disciplinary body, which would contribute to ensuring uniform approaches to determining qualification suitability and bringing to disciplinary responsibility judicial experts working in state specialized institutions, their territorial branches, expert institutions of communal ownership, as well as judicial experts who are not employees of the specified institutions.

There is a need to develop a normative legal act that would establish uniform qualification and disciplinary rules. There is a need to create a self-regulatory institution in the field of judicial expert activity, which

would develop and present a strategic vision of the development of the field of expert justice provision.

References

1. Security Council Resolution on women and peace and security S/RES/1325, UN Security Council. 31 October 2000. Available from: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SC_ResolutionWomenPeaceSecurity_SRES1325%282000%29%28english_0.pdf
2. Decree of the President of Ukraine on September 30, 2019 No. 722/2019, On the sustainable development goals of Ukraine for the period until 2030. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019?lang=en#Text>
3. Decree of the President of Ukraine on November 8, 2019 No. 837/2019, On urgent measures to carry out reforms and strengthen the state. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019?lang=en#Text>
4. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on April 29, 2020 No. 323, On making changes to some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine regarding consultative and advisory bodies. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/323-2020-%D0%BF?lang=en#Text>
5. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on November 16, 1994 No. 778, On the approval of the Regulations on the Coordinating Council on forensic expertise issues at the Ministry of Justice of Ukraine. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/778-94-%D0%BF?lang=en#Text>
6. Order of the Ministry of Justice of Ukraine on February 3, 2020 No. 337/5, On amendments to the order of the Ministry of Justice of Ukraine dated March 3, 2015 No. 301/5. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0129-20?lang=en#Text>
7. Order of the Ministry of Justice of Ukraine on April 28, 2020 No. 1540/5, On the approval of the amendments to the Regulation on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and the certification of judicial experts. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0389-20?lang=en#Text>
8. Order of the Ministry of Justice of Ukraine on March 3, 2015 No. 301/5, On the approval of the Regulation on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and the certification of judicial experts. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15?lang=en#Text>
9. Unified state register of court decisions. Supreme Court of Ukraine. Resolution in case No. 640/13090/20. Court proceedings number: K/9901/21866/21. Available from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107123753>
10. Law of Ukraine on February 25, 1994 No. 038-XII, On forensic examination. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12?lang=en#Text>

11. Mulyk YI. Organization of training and certification of court experts: basic requirements and limitations. *Efficient economy*. 2021. No. 1. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-9>
12. Kisil NV, Hutsul VO, Yaroshovets VM. Training of forensic experts in the institutions of the Ministry of Justice of Ukraine: problematic aspects and possible changes in the legislation. *Expert: Paradigms of Legal Sciences and Public Administration*. 2021;6,18,67-78. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-6\(18\)-67-78](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-6(18)-67-78)
13. Alekseychuk V, Starodubov I. Training of specialists in the field of forensic examination: organizational issues and perspectives. *Scientific Works of the National Aviation University. Series: Legal Bulletin Air and Space Law*. 2022;2(63),228-235. <https://doi.org/10.18372/2307-9061.63.16734>
14. Magni PA, Pitts K. The need for forensic scientists to up-skill their Sci-comm. *J Forensic Leg Med*. 2020;73,101998. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2020.101998>
15. Sanchez P, Peyron PA, Colomb S, Martrille L, Baccino E. Transversal specialized formation in medical examination for residents: results of a national investigation and comparison with data from the university degrees. *La Revue de Médecine Légale*. 2023;14,2,100373. <https://doi.org/10.1016/j.medleg.2022.11.001>
16. Morgan J. Wrongful convictions and claims of false or misleading forensic evidence. *J Forensic Sci*. 2023;68,3,908-961. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.15233>
17. Olckers A, Hammatt Z. Science serving justice: opportunities for enhancing integrity in forensic science in Africa. *Forensic Sci Res*. 2021;6,4,295-302. <https://doi.org/10.1080/20961790.2021.1989794>
18. Order of the Ministry of Justice of Ukraine on February 2, 2023 No. 451/5, On the approval of amendments to some normative legal acts on forensic expert activity. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0222-23?lang=en#Text>
19. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy on July 20, 2018 No. 1361, On the approval of legal acts regarding attestation and assignment of the qualification of a forensic expert and qualification classes to forensic medical experts and deprivation of the qualification of a forensic expert and qualification classes of forensic medical experts. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1191-18?lang=en#Text>
20. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy on August 2, 2017 No. 889, On the approval of the procedure for conducting attestation and assigning the qualification of a forensic expert and qualification classes to forensic psychiatric experts and the deprivation of the qualification of a forensic expert and qualification classes of forensic psychiatric experts. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1060-17?lang=en#Text>
21. Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy on September 21, 2020 No. 675, On the approval of the regulation on the Expert Qualification Commission of the Ministry of Internal Affairs and the procedure for the attestation of judicial experts of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0022-21?lang=en#Text>
22. Nakaz Sluzhby bezpeky Ukrainy on December 24, 2014 No. 855, On the approval of the regulations on the Expert Qualification Commission of the Security Service of Ukraine and the certification of forensic experts. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-15?lang=en#Text>
23. Nakaz Administratsii Derzhkordonsluzhby on November 23, 2010 No. 891, On the approval of the regulation on the Expert Qualification Commission and the certification of forensic experts of the State Border Service of Ukraine. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1246-10?lang=en#Text>
24. Martynenko N. The system of public administration entities in the field of forensic expert activity: concept, status, powers, subordination and coordination. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2023;2,42. https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijite/30062023/7997
25. Martynenko N. The state of research into the problems of public administration in the field of forensic expert activity. *Public Administration and Regional Development*. 2023;20,492-522. <https://doi.org/10.34132/pard2023.20.10>
26. Martynenko N. The mechanism for ensuring gender equality in the field of forensic expertise: a balanced gender policy. *Balkan Social Science Review*. 2024;23,67-87. <https://doi.org/10.46763/BSSR242323067m>
27. House of Lords, Science and Technology Select Committee, 3rd Report of Session 2017–19, Forensic science and the criminal justice system: a blueprint for change. Available from: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201719/ldselect/ldsctech/333/333.pdf>

ORCIDNataliia Martynenko 0000-0002-3234-0689**Corresponding author**

Assoc. Prof. Nataliia Martynenko
Kyiv National University of Construction
and Architecture
31, Povitroflotsky Avenue
Kyiv, 03037, Ukraine
e-mail: natalmartynenko@gmail.com

WYMAGANIA TEORETYCZNE I ASPEKTY PRAKTYCZNE POWOŁANIA POJEDYNCZEGO ORGANU KWALIFIKACYJNO-DYSCYPLINARNEGO DLA BIEGŁYCH SĄDOWYCH W UKRAINIE

1. Wstęp

Szesnasty z siedemnastu celów zrównoważonego rozwoju, przyjętych rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 25 września 2015 r. nr 70/1 „Przekształcamy nasz świat: agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030” (nazywaną dalej „rezolucją”), określa „promowanie budowania pokojowego i inkluzywnego społeczeństwa na rzecz zrównoważonego rozwoju, zapewnienie powszechnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz tworzenie skutecznych, odpowiedzialnych i inkluzywnych instytucji na wszystkich szczeblach” [1]. Zapewnienie równego dostępu do wymiaru sprawiedliwości opartego na poszanowaniu praw człowieka jest istotnym elementem osiągnięcia pozostałych celów zrównoważonego rozwoju. Paragraf 35 rezolucji mówi, że: „Zrównoważony rozwój jest niemożliwy do osiągnięcia bez pokoju i bezpieczeństwa, a jego brak zagraża pokojowi i bezpieczeństwu”. Ta nowa agenda uznaje potrzebę budowania pokojowego, sprawiedliwego i inkluzywnego społeczeństwa, zapewniającego równy dostęp do wymiaru sprawiedliwości i opartego na poszanowaniu praw człowieka (w tym prawa do rozwoju), rzeczywistych rządach prawa i dobrego zarządzania na wszystkich szczeblach, a także na transparentnych, skutecznych i odpowiedzialnych instytucjach” [1].

W ramach każdego celu rezolucja wymienia różne zadania. Cel szesnasty postuluje promowanie rządów prawa na szczeblu narodowym i międzynarodowym oraz równego i powszechnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości, znaczne zmniejszenie skali korupcji we wszelkich jej odmianach, stworzenie skutecznych, odpowiedzialnych i transparentnych instytucji na wszystkich szczeblach, zapewnienie odpowiedzialnego, inkluzywnego i partycypacyjnego procesu decyzyjnego na wszystkich szczeblach, powszechnego dostępu do informacji i ochrony podstawowych wolności zgodnie z ustawodawstwem krajowym i umowami międzynarodowymi, promowanie i egzekwowanie niedyskryminujących przepisów i polityki dotyczącej zrównoważonego rozwoju itd. [1].

W Rozporządzeniu Prezydenta Ukrainy „O celach zrównoważonego rozwoju w Ukrainie na okres do 2030 roku”, wykaz tychże celów, będących wytycznymi do opracowania dokumentów prognostycznych i programowych oraz projektów aktów regulacyjnych i prawnych w celu zapewnienia równowagi pomiędzy gospodarczym, społecznym i środowiskowym wymiarem

zrównoważonego rozwoju w Ukrainie, zakłada „promowanie budowy pokojowego i otwartego społeczeństwa w interesie zrównoważonego rozwoju, zapewnienie powszechnego dostępu do wymiaru sprawiedliwości oraz tworzenie skutecznych, odpowiedzialnych i partycypacyjnych instytucji na wszystkich szczeblach” [2]. Na mocy Rozporządzenia Prezydenta Ukrainy „O pilnych środkach w celu przeprowadzenia reform i wzmocnienia państwa” Radzie Ministrów Ukrainy przydzielono zadanie podjęcia działań zmierzających do opracowania i wprowadzenia zmian w aktach prawnych dotyczących „stworzenia systemu sądowych ekspertów samorządowych” jako jednego z elementów sfery polityki prawnej, zapewniających prawa i wolności człowieka i obywatela [3].

Aby stworzyć system samorządowy w środowisku kryminalistów, Rozporządzenie Rady Ministrów Ukrainy „O zmianach w wybranych rozporządzeniach Rady Ministrów Ukrainy w odniesieniu do organów konsultacyjnych i doradczych” [4] zmieniło Rozporządzenie o Radzie Koordynacyjnej ds. badań kryminalistycznych przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy [5] oraz w procedurze certyfikacji i państwowej rejestracji metod badań kryminalistycznych [5].

Dodatkowo rozporządzeniami Ministra Sprawiedliwości Ukrainy (MSU) z dnia 3 lutego 2020 r. nr 337/5 [6] i z dnia 28 kwietnia 2020 r. nr 1540/5 [7] wprowadzono zmiany do Rozporządzenia o komisjach kwalifikujących biegłych i atestacji biegłych sądowych [8]. Zmiany te stały się przedmiotem postępowania sądowego.

Podjęmując uchwałę z dnia 26 października 2022 r. w sprawie nr 640/13090/20, Sąd Najwyższy kierował się tym, że kwestie podniesione w zaskarżonych normach nakazów Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy dotyczą określenia statusu prawnego biegłych niebędących pracownikami państwowych instytucji specjalistycznych i organizacji publicznych zrzeszających takich biegłych, co zdaniem składu orzekającego powinno być określane prawem [9].

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że z treści Ustawy Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych” [10] wynika, iż w jej obecnej postaci wprowadza ona wyraźną kontrolę państwową nad badaniami kryminalistycznymi. Normy zawarte w tej Ustawie nie przewidują samoorganizacji (samorządności) w żadnej postaci wśród biegłych (w tym biegłych niebędących pracownikami specjalistycznych instytucji państwowych) upoważnionych do organizacji działań eksperckich w dziedzinie kryminalistyki, w tym

w szczególności w kwestii powstania Centralnej Komisji Kwalifikującej Biegłych (CKKB). Zgodnie z artykułem 17 Ustawy [10] kwestia ta podlega Ministerstwu Sprawiedliwości Ukrainy, któremu powierza się organizację dostępu do działalności kryminalistów. Przepisy Ustawy [10] wprowadzają warunek obowiązkowy powstania CKKB, nakazujący obecność w jej składzie doświadczonych specjalistów i naukowców posiadających uprawnienia biegłych sądowych oraz co najmniej pięć lat doświadczenia w pracy praktycznej w danej specjalizacji oraz specjalisty w zakresie zagadnień proceduralnych związanych z badaniami kryminalistycznymi (druga część artykułu 17 Ustawy nr 4038-XII). Norma ta nie ustanawia jednak przejrzystej procedury wyboru członków CKKB.

Celem niniejszego artykułu jest analiza zasad organizacyjnych, struktury i zadań resortowych komisji ds. kwalifikacji biegłych przy ministerstwach i innych centralnych organach władzy wykonawczej, w tym specjalistycznych instytucji państwowych prowadzących działalność ekspercką w dziedzinie kryminalistyki, a także propozycja utworzenia jednego organu kwalifikacyjnego i dyscyplinarnego zajmującego się działalnością kryminalistów.

Metodami analizy teoretycznej i syntezy zbadano treść norm i konceptów prawnych zawartych w normatywnych aktach prawnych. Niektóre kwestie wymagały użycia metody analizy systemowej. Metodę porównawczą zastosowano do zbadania resortowych normatywnych aktów prawnych definiujących zasady organizacyjne, strukturę, zadania i procedury działania komisji eksperckich i kwalifikacyjnych.

Formalno-prawna analiza ukraińskich norm legislacyjnych odnoszących się do powołania komisji kwalifikujących biegłych pozwoliła zidentyfikować niedociągnięcia w wybranych aktach prawnych i wysunąć propozycje poprawy prawodawstwa (w szczególności mając na uwadze względy praktyczne powołania pojedynczego organu kwalifikacyjno-dyscyplinarnego dla działalności biegłych sądowych). Dla ułatwienia wykonania zadań badawczych posłużono się również metodami kognitywnymi: formalno-logiczną, funkcjonalną itp.

Od niedawna zarówno naukowcy, jak i praktycy nieustannie podnoszą kwestię niezadowalającej skuteczności wsparcia udzielanego przez kryminalistów organom ścigania i w postępowaniach sądowych. Różne aspekty procedury szkolenia i certyfikacji biegłych sądowych badali następujący autorzy: Mulyk scharakteryzował działalność CKKB [11]; Kisił, Hutsul i Yaroshovets podkreślili niektóre problemy pojawiające się podczas szkolenia biegłych w instytucjach Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy [12]; Alekseychuk i Starodubov zwrócili uwagę na problemy jakości szkolenia biegłych sądowych [13]; Magni i Pitts odnieśli się do szkolenia biegłych z zakresu medycyny sądowej [14]; Sanchez,

Peyron, Colomb, Martrille i Baccino zanalizowali praktyczne i teoretyczne szkolenie biegłych sądowych we Francji [15]; Morgan wskazał na przyczyny, które prowadzą do błędów w ekspertyzach, takie jak niewystarczająca wiedza naukowa czy braki w szkoleniu i zarządzaniu [16]; Olckers i Hammatt poruszyli kwestię szkolenia i rejestracji oraz wstępowania do organizacji zawodowych młodych biegłych już jako praktykujących biegłych sądowych [17].

Pomimo znacznej liczby publikacji na temat nowoczesnej organizacji szkoleń i zatwierdzania kwalifikacji kryminalistów pewne kwestie wciąż wymagają dalszych badań. Dotyczy to zwłaszcza pilnej potrzeby powołania pojedynczej instytucji kwalifikacyjno-dyscyplinarnej, która mogłaby pomóc w stosowaniu ujednoczonych wymogów kwalifikacyjnych i pociąganiu do odpowiedzialności dyscyplinarnej biegłych sądowych zatrudnionych w państwowych instytucjach specjalistycznych i ich miejscowych oddziałach oraz samorządowych instytucjach eksperckich, a także biegłych sądowych niebędących pracownikami wyżej wymienionych instytucji, a także związanych z tym problemów.

2. Badania i wyniki

Jednym z priorytetowych kierunków rozwoju aktywności kryminalistycznej jest zwiększanie potencjału kadry i tworzenie skutecznego systemu szkolenia kryminalistów. Zgodnie z Ustawą Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych” komisje kwalifikujące biegłych są tworzone przez ministerstwa i inne organy władzy wykonawczej w celu przydzielania oraz odbierania kwalifikacji biegłego sądowego i klas kwalifikacyjnych. Komisjami tymi zarządzają państwowe instytucje specjalistyczne zajmujące się badaniami sądowymi [10]. Ponadto ustawa mówi, że w skład komisji eksperckich i kwalifikacyjnych wchodzi najbardziej doświadczeni specjaliści i naukowcy posiadający kwalifikacje biegłego sądowego i co najmniej pięcioletnie doświadczenie w praktycznej pracy w danej specjalizacji. W skład komisji powinni również wchodzić dwaj specjaliści w dziedzinie i klasie, w których dana komisja przeprowadza certyfikację, przydziela kwalifikacje biegłym sądowym i klasę kwalifikacyjną, jak również jeden specjalista w kwestiach proceduralnych związanych z badaniami kryminalistycznymi [10].

Rozporządzenie w sprawie CKKB przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy i certyfikacji biegłych sądowych definiuje: zasady organizacyjne, zadania i procedurę działalności CKKB przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy; procedurę szkolenia i stażu specjalistów chcących uzyskać lub potwierdzić kwalifikacje biegłego sądowego; procedurę atestacji w celu nadawania i potwierdzania kwalifikacji biegłego sądowego w CKKB; procedurę wydawania świadectwa kwalifikacji biegłego

sądowego i duplikatu takiego świadectwa oraz wznawiania i anulowania świadectwa kwalifikacji biegłego sądowego; procedurę tymczasowego zawieszania i wznawiania działalności biegłego sądowego oraz procedurę rozpatrywania kwestii odpowiedzialności dyscyplinarnej biegłych sądowych [8].

CKKB jest organem kolegialnym przy MSU, składającym się z izby kwalifikacyjnej i izby dyscyplinarnej (Ryc. 1).

Na mocy postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2022 r. w sprawie nr 640/13090/20 oraz nakazu Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy z dnia 2 lutego 2023 r. nr 451/5 „W sprawie przyjęcia zmian w niektórych aktach prawnych regulujących działalność biegłych sądowych” [18] wprowadzono zmiany w Rozporządzeniu o CKKB przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy oraz certyfikacji biegłych sądowych w odniesieniu do przydziału zadań oraz zatwierdzania i tworzenia stałego i rotacyjnego składu izb CKKB.

Zadania Izby Kwalifikacyjnej CKKB są następujące: rozwiązywanie problemów związanych ze szkoleniem pracowników instytucji naukowych zajmujących się badaniami kryminalistycznymi (INBN), specjalistów niebędących pracownikami specjalistycznych instytucji państwowych, którzy chcą uzyskać lub potwierdzić swoje kwalifikacje biegłego sądowego; prowadzenie atestacji w celu ustalenia poziomu szkolenia zawodowego pracowników INBN, specjalistów niebędących pracownikami specjalistycznych instytucji państwowych, którzy chcą uzyskać lub potwierdzić kwalifikacje biegłego sądowego; rozpatrywanie kwestii związanych z przedłużeniem terminu ważności i ponownego wydania zaświadczenia kwalifikacji biegłego sądowego oraz rozpatrywanie kwestii związanych z nadawaniem klasy kwalifikacyjnej biegłego sądowego pracownikom INBN.

Z kolei zadania Izby Dyscyplinarnej to rozpatrywanie kwestii dotyczących unieważnienia świadectwa kwalifikacji biegłego sądowego oraz kwestii dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej biegłych sądowych.

W skład izb CKKB wchodzi członkowie stali i rotacyjni. Członkowie stali obu izb to specjaliści w sprawach proceduralnych badań kryminalistycznych przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy i Narodowej Radzie Stanu Ukrainy. W każdej izbie musi być co najmniej pięciu członków stałych.

Skład rotacyjny jest zatwierdzany przez przewodniczącego CKKB i wspólny dla obu izb. Wybierani są do niego najbardziej doświadczeni eksperci z Narodowej Rady Stanu Ukrainy oraz certyfikowani biegli sądowi niebędący pracownikami specjalistycznych instytucji państwowych i posiadający co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy praktycznej jako biegli sądowi.

Specjaliści z INBN wchodzi w skład rotacyjny izb CKKB na propozycję INBN. Aby włączyć do składu certyfikowanych biegłych niebędących pracownikami

specjalistycznych instytucji państwowych, Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy publikuje w swojej witrynie internetowej ogłoszenie o powołaniu rotacyjnego personelu CKKB, które zawiera wymagania dotyczące członków oraz adres i termin składania wniosków. Certyfikowani biegli sądowi niebędący pracownikami specjalistycznych instytucji państwowych, którzy złożyli propozycję swojego członkostwa w składzie rotacyjnym izb CKKB i spełniają wymagania określone prawem, są włączani do składu rotacyjnego.

Piąty paragraf drugiego rozdziału regulacji o CKKB przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy i certyfikacji biegłych sądowych stanowi, że „W przypadku certyfikacji prowadzonej w celu przydzielenia (potwierdzenia) kwalifikacji biegłego sądowego w specjalizacji, w obrębie której nie ma certyfikowanych biegłych sądowych bądź która jest nową specjalizacją, doświadczeni specjaliści z instytucji naukowych związanych z odpowiednią dziedziną wiedzy, instytucji szkolnictwa wyższego, organów i instytucji państwowych, którzy mają co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy praktycznej w danej specjalizacji, (za ich zgodą) są włączani do rotacyjnego składu izb CKKB”. Warunki, terminy, metody itd. włączania tychże osób do składu rotacyjnego izb CKKB nie są jednak w żaden sposób określone. Należy tu od razu podkreślić, że artykuł 17 Ustawy Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych” [10] ustala wymóg włączania do komisji kwalifikujących biegłych wyłącznie najbardziej doświadczonych specjalistów i naukowców posiadających co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy praktycznej w swojej specjalizacji oraz kwalifikacje biegłego sądowego.

Należy także zaznaczyć, że pomimo licznych zmian regulacje dotyczące CKKB przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy oraz certyfikacji biegłych sądowych mają pewne niedociągnięcia, a ponadto nie biorą pod uwagę podstawowych norm Ustawy Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych”. Przepisy nie określają kadencji stałego i rotacyjnego składu izb CKKB, podobnie jak terminu, w jakim należy opublikować informację o powołaniu składu rotacyjnego. Część witryny internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy, na której ogłasza się powołanie składu rotacyjnego, nie jest określona przepisami. Regulacja o Centralnej Komisji Kwalifikującej Biegłych przy MSU i certyfikacji biegłych sądowych nie wypowiada się na temat publikowania informacji o stałym i rotacyjnym składzie osobowym izb CKKB w witrynie MSU. Sposób wyboru (wyznaczania) przewodniczącego, wiceprzewodniczącego i sekretarza CKKB nie jest określony. Nie jest też określona publikacja listy kandydatów do składu rotacyjnego CKKB.

Ustawa Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych” stanowi, że kwalifikacje biegłego sądowego oraz klasy kwalifikacyjne przydziela i odbiera się biegłym z zakresu medycyny sądowej i psychiatrii sądowej zgodnie

z procedurą ustanowioną przez Ministerstwo Zdrowia Ukrainy [10].

Rozporządzenie Ministerstwa Zdrowia Ukrainy „O zatwierdzeniu normatywnych aktów prawnych dotyczących atestacji i przydziału kwalifikacji biegłego sądowego i klas kwalifikacyjnych biegłym z zakresu medycyny sądowej oraz dotyczących odbierania kwalifikacji biegłego sądowego i klas kwalifikacyjnych biegłym medykom sądowym w celu odpowiedniej organizacji prac nad atestacją pracowników instytucji, w których prowadzi się badania kryminalistyczne”, zatwierdziło następujące akty prawne:

- Regulacje dotyczące komisji kwalifikujących biegłych w instytucjach prowadzących badania kryminalistyczne;
- Procedurę atestacji pracowników instytucji, w których prowadzi się badania kryminalistyczne w celu przydziału (potwierdzenia) kwalifikacji biegłego sądowego;
- Procedurę odbierania kwalifikacji biegłego sądowego i klas kwalifikacyjnych pracownikom instytucji, w których prowadzi się badania kryminalistyczne;
- Procedurę przydziału klas kwalifikacyjnych biegłego z zakresu medycyny sądowej pracownikom instytucji, w których prowadzi się badania kryminalistyczne [19].

Regulacja o komisjach kwalifikujących biegłych (KKB) w instytucjach, w których prowadzi się badania kryminalistyczne, określa zasady organizacyjne, zadania i procedury KKB działających przy tych instytucjach [19]. Skład osobowy KKB jest zatwierdzany regulacją danej instytucji (Ryc. 2). KKB składa się ze specjalistów i badaczy posiadających kwalifikacje biegłego sądowego oraz co najmniej pięcioletnie doświadczenie w praktycznej pracy w swojej specjalizacji. W gronie tych osób powinien znaleźć się specjalista w kwestiach proceduralnych związanych z badaniami kryminalistycznymi. Co najmniej dwóch specjalistów w specjalizacji (klasy kwalifikacyjnej), w której dana KKB przeprowadza atestację w celu przydziału (potwierdzenia) kwalifikacji biegłego sądowego i/lub przydziału (potwierdzenia) klasy kwalifikacyjnej biegłego z zakresu medycyny sądowej, jest zapraszanych do udziału w posiedzeniu KKB lub do rozpatrywania kwestii dotyczących odebrania kwalifikacji i klas kwalifikacyjnych biegłego medyka sądowego.

Regulacje [19] nie precyzują trwania kadencji członków KKB ani sposobu wyboru przewodniczącego, wiceprzewodniczącego czy sekretarza.

Należy zwrócić uwagę na część 2, ust. 7 regulacji [19], która mówi, że „W przypadku rozpatrywania kwestii przydziału (potwierdzenia) kwalifikacji biegłego sądowego i/lub przydziału (potwierdzenia) klasy kwalifikacyjnej biegłego z zakresu medycyny sądowej bądź kwestii dotyczących odebrania kwalifikacji biegłego sądowego i klas kwalifikacyjnych biegłym medykom sądowym

w specjalizacji, w ramach której nie ma wystarczającej liczby specjalistów w danej instytucji, w składzie KKB mogą znaleźć się biegli z innych instytucji lub pracownicy naukowcy posiadający kwalifikacje biegłych sądowych z odpowiednią specjalizacją (za ich zgodą)”. Warunek konieczny, określony w art. 17 Ustawy Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych” [10], stawiający wymagania w postaci co najmniej pięcioletniego doświadczenia w pracy praktycznej w danej specjalizacji, nie jest przestrzegany, a warunki, terminy, metody itp., na podstawie których osoby takie włącza się do KKB, nie są określone.

Procedura atestacji i przydziału kwalifikacji biegłego sądowego oraz klasy kwalifikacyjnej biegłego w dziedzinie psychiatrii sądowej bądź kwestii dotyczących odebrania kwalifikacji i klas kwalifikacyjnych biegłego z tego zakresu stanowi, że atestację lekarza będącego biegłym w zakresie psychiatrii sądowej w celu przydziału (potwierdzenia) kwalifikacji biegłego sądowego lub klasy kwalifikacyjnej przeprowadza komisja kwalifikacji biegłych przy Ministerstwie Zdrowia Ukrainy (KKB przy MZU) [20].

Skład osobowy KKB przy MZU zatwierdza się rozporządzeniem Ministra Zdrowia Ukrainy (Ryc. 3). KKB składa się ze specjalistów i naukowców posiadających kwalifikacje biegłego w dziedzinie psychiatrii sądowej oraz co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy praktycznej w swojej specjalizacji. Wśród członków powinien znaleźć się specjalista w kwestiach proceduralnych związanych z badaniami kryminalistycznymi.

Wspomniane rozporządzenie nie precyzuje liczby członków KKB przy MZU ani ich kadencji. Nie precyzuje też sposobu, w jaki przewodniczący, wiceprzewodniczący i sekretarz komisji są wybierani.

Regulację dotyczącą Komisji Kwalifikacji Biegłych przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Ukrainy (KKB przy MSWU) oraz procedurę atestacji biegłych sądowych należących do służb eksperckich przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych zatwierdza rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych Ukrainy z dnia 21 września 2020 r. [21]. Regulacja ta m.in. określa zadania, organizację i funkcjonowanie KKB przy MSWU.

Wsparcia organizacyjnego, materiałowo-technicznego, finansowego, naukowo-metodycznego i informacyjnego dla działalności KKB przy MSWU dostarcza Państwowe Centrum Sądowo-Eksperckie Badań Naukowych przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Ukrainy (CSEBN przy MSWU). O posiedzeniach KKB przy MSWU decydują CSEBN przy MSWU lub oddziały lokalne służb eksperckich Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, w szczególności CSEBN przy MSWU.

KKB przy MSWU posiada zarówno skład stały, jak i rotacyjny; członkowie obu składów uczestniczą w posiedzeniach tej komisji (Ryc. 4). Zgodnie z ust. 8, rozdział 1, sekcja II regulacji o Komisji Kwalifikującej Biegłych przy MSWU i procedurze atestacji biegłych

sądowych ze służb eksperckich przy MSWU „Przewodniczący KKB przy MSWU przewodzi służbom eksperckim MSWU; dyrektor CSEBN przy MSWU, pierwszy zastępca dyrektora oraz dalsi zastępcy dyrektora CSEBN przy MSWU są wyznaczani na wiceprzewodniczących KKB przy MSWU” [21]. Przepis ten nie ustanawia warunku obowiązkowego, określonego w części 2 art. 17 Ustawy Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych” [10], dotyczącego co najmniej pięcioletniego doświadczenia w danej specjalizacji oraz kwalifikacji biegłego sądowego.

Przewodniczący KKB przy MSWU zatwierdza skład rotacyjny komisji. Zgodnie z ust. 9, rozdziałem 1, sekcją II regulacji o Komisji Kwalifikującej Biegłych przy MSWU i procedurze atestacji biegłych sądowych ze służb eksperckich przy MSWU „Do składu rotacyjnego należą biegli sądowi posiadający kwalifikacje biegłego sądowego i co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy praktycznej w odpowiedniej specjalizacji, a także doświadczeni specjaliści i naukowcy z organów państwowych, centrów badań naukowych, państwowych instytucji specjalistycznych związanych z badaniami kryminalistycznymi, instytucji edukacyjnych, przedsiębiorstw i organizacji (za ich zgodą); w razie konieczności do składu można przyjąć przedstawiciela wybranego organu głównego związku zawodowego” [21]. Warunki, terminy, metody itp., na podstawie których osoby takie włącza się do składu rotacyjnego KKB przy MSWU, nie są określone. Przepisy nie odnoszą się też wcale do ogłoszenia naboru do składu rotacyjnego KKB przy MSWU doświadczonych specjalistów i naukowców z organów państwowych, centrów badań naukowych, państwowych instytucji specjalistycznych związanych z badaniami kryminalistycznymi, instytucji edukacyjnych, przedsiębiorstw i organizacji, w tym do wymagań, terminu, miejsca upubliczniania informacji czy adresu i terminu składania dokumentów. Również tutaj nie jest brany pod uwagę warunek określony w art. 17 Ustawy Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych”, dotyczący włączania do składu komisji wyłącznie najbardziej doświadczonych specjalistów i naukowców posiadających kwalifikacje biegłego sądowego oraz co najmniej pięcioletnie doświadczenie w danej specjalizacji. Regulacje nie precyzują liczby członków KKB przy MSWU ani ich kadencji.

Zadania i procedury Komisji Kwalifikującej Biegłych przy Służbie Bezpieczeństwa Ukrainy (KKB przy SBU) określa rozporządzenie w sprawie Komisji Kwalifikującej Biegłych przy Służbie Bezpieczeństwa Ukrainy i certyfikacji biegłych sądowych [22]. W skład KKB przy SBU wchodzi członkowie stali i rotacyjni (Ryc. 5).

Przewodniczący komisji jest wyznaczany przez dyrektora Instytutu Sprzętu Specjalistycznego i Kryminalistyki przy Służbach Bezpieczeństwa Ukrainy (ISSK przy SBU). Wiceprzewodniczący ISSK przy SBU (według

podziału funkcjonalnego) i przewodniczący Centrum Badań Sądowych i Specjalnych podlegającego ISSK przy SBU [22] są wyznaczani na wiceprzewodniczących KKB. Należy tu od razu zaznaczyć, że zgodnie z Ustawą [10] obecność doświadczonych specjalistów i naukowców posiadających kwalifikacje biegłego sądowego i co najmniej pięcioletnie doświadczenie w praktycznej pracy w danej specjalizacji jest warunkiem koniecznym podczas tworzenia komisji kwalifikujących biegłych.

Ust. 2.5, sekcja 2 regulacji dotyczącej Komisji Kwalifikującej Biegłych przy Służbie Bezpieczeństwa Ukrainy i atestacji biegłych sądowych mówi, że członków komisji dobiera się spośród czołowych jednostek eksperckich, najbardziej doświadczonych specjalistów posiadających kwalifikacje biegłego sądowego i co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy naukowej lub praktycznej, specjalistów w zakresie badań sądowych, praktyki eksperckiej, kryminologii i postępowań karnych oraz kadry naukowej i pedagogicznej Narodowej Akademii Służby Bezpieczeństwa Ukrainy [22].

Skład rotacyjny jest zatwierdzany przez przewodniczącego KKB przy SBU. W skład rotacyjny KKB przy SBU wchodzi najbardziej doświadczeni specjaliści posiadający kwalifikacje biegłego sądowego i co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy praktycznej w swojej specjalizacji. Ust. 2.7, sekcja II regulacji o Komisji Kwalifikującej Biegłych przy Służbie Bezpieczeństwa Ukrainy i atestacji biegłych sądowych stanowi, że w razie potrzeby do składu komisji można włączyć biegłych z innych państwowych instytucji specjalistycznych prowadzących działalność związaną z kryminalistyką, ekspertów w danej dziedzinie z instytucji badań naukowych, instytucji edukacyjnych, organów państwowych, przedsiębiorstw i organizacji (za ich zgodą) [22]. Warunki, terminy, metody itp., na podstawie których osoby takie włącza się do składu rotacyjnego KKB przy MSWU, nie są określone. Przepisy o Komisji Kwalifikującej Biegłych przy Służbie Bezpieczeństwa Ukrainy i atestacji biegłych sądowych nie precyzują liczby członków KKB przy SBU ani ich kadencji.

Regulacja o Komisji Kwalifikującej Biegłych i certyfikacji biegłych sądowych przy Państwowej Służbie Granicznej Ukrainy została zatwierdzona poleceniem Administracji Państwowej Służby Granicznej z dnia 23 listopada 2010 r. Komisja Kwalifikująca Biegłych przy Państwowej Służbie Granicznej Ukrainy (KKB przy PSGU) działa pod nadzorem Administracji Państwowej Służby Granicznej Ukrainy. KKB przy PSGU posiada zarówno skład stały, jak i rotacyjny (Ryc. 6).

Członkowie KKB przy PSGU są wybierani spośród doświadczonych specjalistów z Głównego Centrum Ekspertyz Sądowych przy PSGU (GC), posiadających kwalifikacje biegłego sądowego i co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy praktycznej w swojej specjalizacji. Do udziału w posiedzeniach KKB przy

PSGU zaprasza się co najmniej dwóch specjalistów z tą specjalizacją, w której KKB przy PSGU prowadzi atestację w celu przyznania (potwierdzenia) kwalifikacji biegłego sądowego bądź rozpatrzenia spraw związanych z odpowiedzialnością dyscyplinarną. Jeśli w GC nie ma wystarczającej liczby takich specjalistów, do działalności KKB przy PSGU można włączyć także specjalistów z innych państwowych instytucji specjalistycznych zajmujących się kryminalistyką (za ich zgodą) [23]. Przepisy nie precyzują jednak warunków, terminów, metod itp. wyboru specjalistów do KKB przy PSGU. Warunek określony w art. 17 Ustawy Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych” [10], dotyczący włączania do składu komisji wyłącznie najbardziej doświadczonych specjalistów i naukowców posiadających kwalifikacje biegłego sądowego oraz co najmniej pięcioletnie doświadczenie w danej specjalizacji, nie jest brany pod uwagę, nie jest też podana liczba członków KKB przy PSGU.

Obowiązująca Ustawa Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych”, uchwalona jeszcze w 1994 r., nie reguluje w zadowalający sposób stosunków społecznych w kontekście biegłych w wymiarze sprawiedliwości. Większość jej przepisów wymaga znaczących zmian i ustanowienia nowych podejść w działalności biegłych sądowych na podstawie doświadczenia międzynarodowego, praktyki badań kryminalistycznych oraz działalności instytucji kryminalistycznych [24]. Konieczne jest stworzenie podstaw kompleksowego, systematycznego podejścia do opracowania jednolitej koncepcji administracji publicznej w kontekście kryminalistyki i biegłych sądowych, uwzględniającej współczesne heterogeniczne kierunki rozwoju kryminalistyki [25]. Potrzeby, interesy oraz doświadczenia kobiet i mężczyzn powinny stać się integralną częścią procesu opracowywania, wdrażania, monitorowania i oceny polityki oraz działań w dziedzinie kryminalistyki, aby zapewnić równe korzyści kobietom i mężczyznom oraz chronić ich prawa do równości i nie-dyskryminacji [26].

Warto odnieść się do raportu „Badania kryminalistyczne i system sądownictwa karnego: plan zmian” w Wielkiej Brytanii, który porusza wiele kwestii dotyczących organizacji badań kryminalistycznych i zawiera cenne zalecenia praktyczne, które są istotne także dla Ukrainy. Według tego raportu zwłaszcza współpraca pomiędzy Ministerstwem Sprawiedliwości a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych oraz kierownictwo w tych ministerstwach są niewystarczające. Zachodzi też potrzeba utworzenia pojedynczej rady ds. badań kryminalistycznych, która byłaby odpowiedzialna za koordynację takich badań i ich rozwój strategiczny w Anglii i Walii [27].

3. Dyskusja i wnioski

Obecnie w Ukrainie działają następujące komisje kwalifikujące biegłych:

- Centralna Komisja Kwalifikująca Biegłych przy Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy,
- komisje kwalifikujące biegłych w instytucjach prowadzących badania kryminalistyczne,
- Komisja Kwalifikująca Biegłych przy Ministerstwie Zdrowia Ukrainy,
- Komisja Kwalifikująca Biegłych przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Ukrainy,
- Komisja Kwalifikująca Biegłych przy Służbie Bezpieczeństwa Ukrainy,
- Komisja Kwalifikująca Biegłych przy Państwowej Służbie Granicznej Ukrainy.

Akty resortowe Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy, Ministerstwa Zdrowia Ukrainy, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Ukrainy, Służby Bezpieczeństwa Ukrainy i Państwowej Służby Granicznej Ukrainy określają organizację, strukturę, zadania i procedurę działania komisji kwalifikujących biegłych. Zadania resortowych komisji kwalifikujących biegłych ograniczają się do rozwiązywania spraw związanych z oceną kwalifikacji i odpowiedzialnością dyscyplinarną biegłych sądowych pracujących w państwowych instytucjach specjalistycznych i ich oddziałach lokalnych oraz samorządowych instytucjach eksperckich, a także biegłych sądowych niebędących pracownikami wyżej wymienionych instytucji. Resortowe akty prawne różnie jednak regulują problemy dotyczące powoływania komisji kwalifikujących biegłych, dostępu do zawodu kryminalistyka itp. W niektórych przypadkach nie ma obowiązku tworzenia komisji wyłącznie z najbardziej doświadczonych specjalistów i naukowców posiadających kwalifikacje biegłego sądowego i co najmniej pięcioletnie doświadczenie w pracy praktycznej w danej specjalizacji. Przepisy nie określają liczby komisji kwalifikujących biegłych ani kadencji ich członków. Nie określają też sposobu wyboru (wyznaczenia) przewodniczącego, wiceprzewodniczącego czy sekretarza. Należy też zwrócić uwagę na brak ujednoliconej terminologii i niespójności pomiędzy niektórymi zapisami resortowych aktów prawnych a Ustawą Ukrainy „O badaniach kryminalistycznych”.

Zachodzi pilna potrzeba utworzenia pojedynczego organu kwalifikacyjno-dyscyplinarnego, który pomoże wprowadzić ujednolicone podejścia do oceny kwalifikacji i pociągania do odpowiedzialności dyscyplinarnej biegłych sądowych zatrudnionych w państwowych instytucjach specjalistycznych i ich miejscowych oddziałach oraz samorządowych instytucjach eksperckich, a także biegłych sądowych niebędących pracownikami wyżej wymienionych instytucji.

Należy również opracować normatywny akt prawny wprowadzający jednolite zasady kwalifikacyjne

i dyscyplinarne, a także stworzyć samoregulującą instytucję zajmującą się działalnością biegłych sądowych, której celem będzie opracowanie i wdrożenie planu strategicznego rozwoju dostępu do ekspertyz sądowych.